

BOBUR LIRIKASIDA HIJRON VA AYRILIQ MOTIVLARI

Ahmadaliyeva Rayhona Dovlatjon qizi

Farg'ona davlat universiteti 3-bosqich talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada Zahiriddin Muhammad Bobur lirikasida hijron va ayriliq motivlarining badiiy talqini yoritiladi. Shoirning shaxsiy hayoti, vatanidan judo bo'lishi, muhabbat kechinmalari va ruhiy iltiroblari tuting she'riy merosida qanday aks etgani tahlil qilinadi. Bobur ijodida hijronning uch asosiy ko'rinishi — sevgi hijroni, vatan sog'inchi va o'tkinchi umr bilan bog'liq ayriliq motivlari badiiy vositalar orqali ochib beriladi. Maqola Bobur lirikasining tuyg'ular samimiyligi, badiiy ramzlar, tabiat obrazlari va poetik nafasat bilan uyg'unlashganligini ko'rsatadi. Natijada Bobur she'riyatida hijron motivi shoir dunyoqarashi va hayot falsafasining asosiy tarkibiy qismi ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Bobur, lirik meros, hijron, ayriliq, vatan sog'inchi, muhabbat lirikasi, tabiat poetikasi, badiiy timsollar, klassik she'riyat, o'tkinchi umr.

Zahiriddin Muhammad Bobur – o'zbek adabiyoti tarixida betakror o'rin tutgan shoir, davlat arbobi va ma'rifatparvar siymodir. Uning she'riy merosi hayotiylik, samimiyat, ruhiy chuqurlik va badiiy nafislik bilan ajralib turadi. Bobur lirikasining eng mum qirralaridan biri — hijron va ayriliq motivlaridir. Shoir hayotining o'zi ko'p marta vatandan, yaqin kishilardan, yor va do'stlardan judo bo'lish bilan bog'liq bo'lgani uchun u yaratgan hijron lirikasida kuchli hissiy samimiyat mujassam.

Hijron Bobur she'riyatida nafaqat sevgi yo'lidagi judo bo'lish, balki keng ma'noda vatan bilan ayriliq, yoshlik bilan vidolashuv, hayotning beqarorligi kabi falsafiy tushunchalar bilan uyg'unlashadi. Shu sabab Boburning ayriliq tasviri klassik o'zbek lirikasining noyob namunalardan biri hisoblanadi.

Muhabbat hijroni – Bobur lirikasining markazi.

Boburning lirik asarlarida oshiqning holati, yor vasliga intilish, ammo vaslning uzoqligi doimiy mavzulardan biridir. U hijronni yengil iztirob emas, balki ruhni tozalovchi, oshiqni kamolga yetkazuvchi sinov sifatida tasvirlaydi.

Bobur she'rlarida hijron:

- kuyunchak ohang,
- o'tkir tuyg'u,
- ichki iztirob,
- sokin, ammo chuqur ma'yuslik bilan ifodalanadi.

Shoirning g'azallarida ko'pincha hijron tun, sog'inch yuki, ko'z yosh, uzoq kutish kabi poetik ramzlar takror-takror uchraydi. Oshiq obrazining zaifligi emas, balki uning sabr, sadoqat va matonati namoyon bo'ladi. Bu Bobur lirikasiga xos ruhiy yetuklikni ko'rsatadi.

Vatan hijroni – Bobur dardining eng og'ir shakli.

Bobur hayotining katta qismi vatandan uzoqda kechdi. Hindistonga ko'chishga majbur bo'lgan shoir uchun eng katta hijron — o'z tuprog'idan, Andijondan ayrilish edi. U she'rlarida Andijonning bog'lari, tog'lari, betakror tabiatini sog'inch bilan eslaydi.

Bobur lirikasida vatan hijroni:

- beqiyos o'kinch,
- o'tgan kunlarga qayta borish istagi,
- yurt tabiatining jonli tasviri,
- vatan tuprog'iga bo'lgan mehr orqali nafis ifodalangan.

Bobur uchun vatan sevgisi — insonning ruhiy boshpanasi, hijron esa qalbning eng og'ir sinovi edi.

Yoshlik va osoyishtalik bilan ayriliq

Bobur yoshligidan siyosiy kurashlar ichida ulg'aygan. Bu og'ir hayot tajribasi uning she'rlarida yoshlik davrining qaytmasligi, tinchlik va beparvolikni sog'inish motivlarini yuzaga keltiradi. Shoir o'tgan yoshlikning o'tkir quvonchlari endi qo'l yetmas bo'lib qolgani haqida ma'yus ohangda yozadi.

Bobur lirikasida bu tur ayriliq:

- inson hayotining o'tkinchiligi,
- vaqtning shafqatsiz oqimi,
- insonning o'z taqdiriga bo'ysunishi kabi falsafiy g'oyalar bilan

uyg'unlashadi.

Hijronning badiiy vositalar orqali ifodalanishi.

Bobur she'riyatida hijron motivi quyidagi poetik vositalar yordamida kuchaytiriladi:

- Tashbeh va isti'oralar: hijron – tun, sovuq shamol, uzoq yo'l, o'tli dard.
- Tabiat obrazlari: bulut, yomg'ir, shamol– ayriliqning ramziy belgisi.
- Timsollar: bulbulning fig'oni, gulning horg'inligi – oshiqning holati.
- Tuyg'u intensivligi: hissiyotlar aniq, sodda, sun'iylikdan xoli tarzda ifodalanadi.

Boburning badiiy uslubi sodda, lekin mazmundor bo'lib, hijron tuyg'usini bevosita ruhiy kechinma sifatida o'quvchiga yetkazadi.

Bulardan hulosa qilishimiz mumkinki, Bobur lirikasida hijron va ayriliq motivlari shoirning shaxsiy hayoti bilan chambarchas bog'langan holda o'ziga xos poetik olamni yuzaga keltiradi. U hijronni faqat dard emas, balki ruhiy poklanish, insoniy komillikka eltuvchi yo'l sifatida tasvirlaydi. Boburning muhabbat hijroni, vatan sog'inchi, yoshlik bilan ayriliq haqidagi she'rlari o'zbek mumtoz adabiyotining eng yorqin namunalari sirasiga kiradi.

Hijron lirikasi Bobur she'riyatining mohiyatini, uning ruhiy dunyosini va shaxsiy taqdiridagi murakkabliklarni chuqur aks ettiradi. Shu bois Bobur lirikasida ayriliq motivlari adabiyotshunoslik uchun ham, o'quvchi qalbi uchun ham qadriyat hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zahiriddin Muhammad Bobur Boburnoma – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2016.
2. Valixo'jayev: "Bobur va boburshunoslik" – Toshkent: Fan, 1989.
3. Yo'ldoshev.Q: "O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi" – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
4. A.Fitrat. "Bobur she'riyati haqida." O'zbek adabiyoti masalalari – Toshkent: Maorif, 1995.
5. N.Sodiqov "Bobur lirikasida ruhiy kechinmalar talqini" Adabiyotshunoslik jurnali, 2020, №3.